

До спеціалізованої вченої ради К 64.108.05
Української інженерно-педагогічної академії
Міністерства освіти і науки України

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, доцента
Мушникової Світлани Анатоліївни
на дисертаційну роботу
Ковальчук Альони Миколаївни
«Мотиваційне управління економічною безпекою підприємств»,
представленої на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та
управління підприємствами (за видами економічної діяльності)**

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Трансформації, які відбуваються у світовому економічному просторі, перехід до четвертої індустріальної революції, епохи неоіндустріалізації, позначаються, в основному, негативними явищами в національній економіці. Промисловий комплекс України потрапив в скрутне становище, пов'язане із структурними та системними кризами, при тому, що доля промислової продукції у ВВП залишається достатньо високою. До цього необхідно додати й зниження рівня конкурентоспроможності промислових підприємств та їх продукції, внаслідок, як фізичного та морального старіння техніки та технологій, що потребує додаткового фінансування, інвестиційних вкладень, так і кваліфікаційного персоналу з відповідним рівнем компетентності.

В цих умовах потрібно впроваджувати мотиваційні заходи управління економічною безпекою підприємств, центральним функціональним елементом якого є мотивація, яка спонукає планувати та організовувати сукупність видів діяльності підприємства на досягнення захищеного стану розвитку підприємства з отриманням позитивних економічних показників.

Все це обумовило актуальність та значимість обраної теми дисертаційного дослідження Ковальчук А.М. та є важливим кроком в розробленні та науковому обґрунтуванні теоретико-методичних підходів та практичних рекомендацій до формування мотиваційного управління економічною безпекою підприємств з врахуванням динамічних умов та загрозливого середовища їх функціонування.

Актуальність даного дослідження підтверджуються тим, що матеріали автора було застосовано в рамках науково-дослідної роботи Національного

авіаційного університету «Управління сталим розвитком інтеграційних процесів підприємств повітряного транспорту в міжнародному просторі» (номер державної реєстрації 0118U004287), а також в рамках науково-дослідної теми Української інженерно-педагогічної академії «Управління розвитком суб'єктів господарювання на засадах інноваційної економіки» (номер державної реєстрації 0119U000326).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації.

Зміст дисертації Ковальчук А.М. свідчить про достатнє оволодіння загальнонауковими та спеціальними методами досліджень, таких як: порівняння та систематизації, індукції та дедукції; аналізу, синтезу та узагальнення; непараметричних статистичних; анкетування та експертного аналізу; математичного прогнозування в рамках кореляційно-регресійного аналізу; математичного прогнозування в рамках трендового аналізу; та ін. – що дозволило автору здійснити глибокий аналіз проблеми формування мотиваційного управління економічною безпекою підприємств з урахуванням динамічних умов та загрозливого середовища їх функціонування, зробити відповідні висновки та довести їх обґрунтованість.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних літературних джерел та додатків.

У вступі автором обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

Перший розділ роботи «Теоретичні аспекти мотиваційного управління економічною безпекою підприємств» присвячено узагальненню наукових підходів до визначення сутності дефініції «економічна безпека підприємства» (стор. 25-44); обґрунтуванню впливу мотиваційних факторів на управління економічною безпекою підприємств (стор. 44-59); запропонованому концептуальному підході до формування мотиваційного механізму як складової управління економічною безпекою підприємств (стор. 59-78).

Відповідно другому розділу «Оцінювання рівня економічної безпеки підприємств як підґрунтя формування її мотиваційного управління» автором проведено оцінку передумов формування мотиваційного управління економічною безпекою підприємств (стор. 80-100); запропоновано теоретико-методичний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки машинобудівних підприємств (стор. 100-121); проаналізовано кадрово-персональну складову економічної безпеки підприємств з урахуванням загроз у контексті мотиваційного управління (стор. 121-138).

У третьому розділі «Формування механізму мотиваційного управління економічною безпекою підприємств» автором запропоновано науково-практичний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки (стор. 141-160); обґрунтовано механізм мотиваційного управління економічною безпекою підприємств (стор. 161-181); визначено стратегічні орієнтири імплементації механізму мотиваційного управління економічною безпекою у діяльність підприємств (стор. 181-201).

Таким чином, очевидно, що структура роботи логічна і завершена. Зміст дисертаційної роботи, який відповідає назві теми, засвідчує завершеність дослідження. Через усі розділи і параграфи роботи простежується проблема мотиваційного управління економічною безпекою підприємств.

Наукова новизна положень, сформульованих в дисертації.

Наукова новизна представлених в дисертації результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних підходів та практичних рекомендацій до формування мотиваційного управління економічною безпекою підприємств. Новизна дисертаційного дослідження полягає, зокрема, в наступних конкретних результатах, отриманих особисто автором.

Так, в рамках дослідження ***удосконалено:***

теоретичні основи мотиваційного управління економічною безпекою, які базуються на визначених принципах адаптивності, мотивованих інтересах, інтегрованості систем управління, гармонізації, єдності та неподільності, та дозволило актуалізувати поняття «економічна безпека підприємства» (стор. 25-44);

систематизацію мотиваційних факторів управління економічною безпекою підприємств на підставі встановлених закономірностей шляхом уточнення ознак, які формують їх функціональні властивості та дозволяють визначити закономірності впливу і здатності до змін підприємства, із врахуванням наявних протиріч між існуючими підходами до управління економічною безпекою (стор. 44-59);

механізм мотиваційного управління економічною безпекою, який ґрунтується на алгоритмі організації мотиваційного управління економічною безпекою підприємств, враховує запропоновану систему його забезпечення, інструменти мотиваційного впливу на неї, та сприяє запобіганню виникнення загроз та підвищенню ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства (стор. 59-78);

комплексний методичний підхід до визначення рівня економічної безпеки підприємства, який включає послідовність її комплексної діагностики на підставі оцінювання визначених складових через агрегацію окремих показників регресійних моделей, та дозволяє виявити резерви підвищення рівня економічної

безпеки підприємств й створює умови для їх стабільного функціонування (стор. 141-160).

Крім цього в дослідженні *набуло подальшого розвитку:*

теоретико-методичний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства, який ґрунтується на сукупності оцінок виробничо-господарської, фінансово-інвестиційної й кадрово-персональної складових економічної безпеки, та дозволяє виявити тенденції змін через здійснення поетапної ідентифікації, аналізу загроз рівню економічної безпеки та оперативно впливати на процес її формування завдяки взаємній результативній гармонізації (стор. 100-121);

науково-практичний підхід до організації мотиваційного управління при забезпеченні економічної безпеки підприємства, який базується на структурно-логічних зв'язках побудованих локальних моделей відповідно до рівня мотивації; складових економічної безпеки із використанням засобів антикризового управління та реінжинірингу, та дозволяє реагувати на можливі загрози й вчасно координувати запобіжні заходи з урахування мінливих умов господарювання у контексті забезпечення стратегічного розвитку підприємства (стор.161-181);

аналітичний інструментарій формування стратегічних орієнтирів оптимізації рівня економічної безпеки підприємств, що враховує взаємозв'язок стратегічних і економічних інтересів підприємства, забезпечення рівня економічної безпеки та обґрунтування типів стратегій для кожного підприємства, та дозволяє розробити заходи для імплементації мотиваційного управління економічною безпекою підприємства у контексті стратегічного підходу (стор. 181-201).

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів дослідження.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у розробленні методико-прикладної бази щодо мотиваційного управління економічною безпекою підприємств, ці результати надають змогу поглибити розуміння складних закономірностей, які лежать в основі вирішеної проблемної площини.

Результати дисертації отримали практичне застосування в діяльності: ТОВ «Торговий будинок «НДТІП» (довідка № 8/17 від 09.11.2020 р.), ТОВ «ПРОСПЕКТ ПЛЮС» (довідка № 36/22/19-09 від 04.12.2020 р.), ТОВ «АЗС-ГСМ» (довідка № 148 від 18.12.2020 р.).

Теоретичне значення основних положень дисертації підтверджуються використанням у Національному авіаційному університеті при викладанні навчальних дисциплін «Управління фінансово-економічною безпекою підприємства», «Комплексна система економічної безпеки авіаційного транспорту», «Адаптивна економіка», «Економічна діагностика», «Стратегія

підприємства», зареєстрованим авторським правом на науковий твір «Амортизаційна політика: теоретичні аспекти та роль у підвищенні ефективності діяльності суб'єктів підприємництва» (свідоцтво № 80844 від 08.08.2018 р.).

Оцінка повноти викладення дослідження в опублікованих роботах.

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертації висвітлено в 24 наукових працях, серед яких: 1 стаття у колективній монографії, 12 статей у наукових фахових виданнях, з них 10 статей - у наукових фахових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 1 стаття у виданнях інших держав; 10 тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 9,48 ум.-друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 7,4 ум.-друк. арк.

Результати, отримані в дисертації, пройшли апробацію на 10 міжнародних, всеукраїнських та інших науково-практичних конференціях. Опубліковані праці відображають основний зміст дисертації.

Автореферат розкриває основні положення дисертаційної роботи і відповідає її змісту та структурі. Текст автореферату відповідає вимогам МОН України та не містить положень, які не знайшли відображення в дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до роботи.

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості наукових, теоретичних та прикладних досліджень, виконаних в роботі Ковальчук А.М., необхідно вказати і на наявність деяких дискусійних положень.

1. Автором в п. 1.1 (стор. 42-43, рис.1.6) розглядаються складові економічної безпеки підприємства за мотиваційним підходом. На наш погляд, доцільно було б більше уваги приділити інноваційній складовій забезпечуючого рівня економічної безпеки підприємства.

2. В рамках запропонованого автором концептуального підходу формування економічного механізму підтримки складових економічної безпеки підприємства в умовах мотиваційного управління (стор. 72-78, рис. 1.8, 1.20), зазначаються його основні складові: мета, завдання, принципи, функції та ін. В тому числі визначені й мотиваційні інструменти, такі як: засоби, заходи, процеси, важелі та ін. Вважаємо за доцільне мотиваційні важелі запропонованого механізму розглядати за окремими складовими економічної безпеки підприємства, а саме: виробничо-господарській, фінансово-інвестиційній та кадрово-персональній.

3. При визначенні передумов до формування мотиваційного управління за основними складовими економічної безпеки підприємства: виробничо-господарською, фінансово-інвестиційною та кадрово-персональною, автором проведено аналіз показників діяльності підприємств машинобудування (стор. 84-

94). Дискусійними, на наш погляд, є отриманні результати аналізу за показниками з вартісною оцінкою: обсяги виробленої та реалізованої продукції, обсяги доданої вартості, рентабельності та ін. Не зрозумілим є питання, за рахунок яких факторів відбувається щорічне зростання цих показників, й чи є ці результати позитивними або негативними для діяльності підприємств машинобудування.

4. У п.2.2 автором запропоновано теоретико-методичний підхід оцінювання економічної безпеки машинобудівних підприємств (стор. 100-103). Але, вважаємо за доцільне, необхідність більш глибокого обґрунтування критеріїв обрання підприємств, як об'єктів оцінювання рівня економічної безпеки.

5. При проведенні оцінки кадрово-персональної складової економічної безпеки машинобудівних підприємств, автором використано метод експертного оцінювання (стор. 126-138). На наш погляд, доцільно було б обґрунтувати якісні професійні та компетентності характеристики обраних експертів.

6. На одному з етапів комплексної діагностики економічної безпеки підприємства (п.3.1, стор. 141-147) відбувається стандартизація показників для перетворення абсолютних показників на нормовані, які характеризують ступінь наближення до їх оптимального значення. З нашої точки зору, слід було б охарактеризувати методи, які використовувалися для нормування показників, переваги та недоліки їх використання в сучасних умовах.

7. У п.3.3 автором розглядаються можливі стратегії розвитку підприємств залежно від рівня їх економічної безпеки в рамках мотиваційного управління (стор. 185-187). На нашу думку, потребує додаткового пояснення використання мотиваційних інструментів внутрішнього та зовнішнього походження із визначенням отримання можливого синергічного та/або асинергічного результату.

Вищенаведені зауваження та недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку, та не знижують наукову і практичну цінність дисертації Ковальчук Альони Миколаївни, а окремі зауваження можна розглядати як побажання здобувачу щодо напрямів подальшого дослідження проблеми.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Ковальчук Альони Миколаївни «Мотиваційне управління економічною безпекою підприємств» є завершеною кваліфікаційною науковою роботою, яка присвячена вирішенню актуального науково-практичного завдання щодо подальшого розвитку теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій до формування мотиваційного управління економічною безпекою підприємств з врахуванням динамічних умов та загрозового середовища їх функціонування.

Зміст дисертації відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети і завдань дослідження. Оформлення дисертації та автореферату відповідає

встановленим вимогам. Автореферат дисертації в повній мірі розкриває її основні положення та відображає зміст і структуру роботи.

Робота відповідає вимогам п. 9, 11, 12, 13, 14 чинного «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами) щодо дисертацій на отримання наукового ступеня кандидата економічних наук, виконана на високому науковому рівні, основні її результати опубліковані і отримали позитивні відгуки на науково-практичних конференціях.

Вважаю, що Ковальчук Альона Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент

професор кафедри фінансів

Національної металургійної академії України

доктор економічних наук, доцент

С.А. Мушнікова

Підпис професора кафедри фінансів Національної металургійної академії України, д.е.н., доц. С.А. Мушнікової засвідчую:

Вчений секретар

Національної металургійної академії України

д.т.н., професор

О.Ю. Потап

Спеціалізована вчена рада К 64.108.05
Українська інженерно-педагогічна академія
Вх. № 106/10-08
" 24 " 02 2011 р.

Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради К 64.108.05